

„Godziny Szczerości” jako przykład funkcji interwencyjnej prasy codziennej w PRL-u („Kurier Szczeciński” w latach 1967–1981)

KAMILA DURMAJ

Uniwersytet Szczeciński

Streszczenie

Okres PRL-u charakteryzował się niewielką liczbą pism realizujących funkcję interwencyjną, co wynikało z ograniczeń prawnych doby komunizmu. Wyjątek stanowi najstarszy szczeciński dziennik „Kurier Szczeciński”, na łamach którego w latach 1967–1981 ukazywał się cykl interwencyjny „Godziny Szczerości”. Analiza rubryki pozwoliła wskazać charakter skarg zgłaszanych przez czytelników do redakcji, jak również podmiot tekstów i skuteczność interwencji.

Słowa-klucze: funkcja interwencyjna, dzienniki regionalne, PRL, „Kurier Szczeciński”, „Godziny Szczerości”.

Abstract

“Hours of Honesty” as an example of the intervention function of the daily press in the People’s Republic of Poland (“Kurier Szczeciński” in the years 1967-1981)

The period of the Polish People’s Republic was characterized by a small number of newspapers realizing an intervention feature, which was a result of legal constraints during communism period. The exception is the oldest Szczecin daily newspaper “Kurier Szczeciński”, that published the intervention column “Hours of Honesty” in the years 1967–1981. The analysis of the series made it possible to indicate the nature of the complaints submitted by readers to the newspaper office, as well as the subject of the texts and the effectiveness of the interventions.

Keywords: intervention feature, regional daily newspapers, Polish People’s Republic, “Kurier Szczeciński”, “Hours of Honesty”.

I. WSTĘP

Media masowe pełnią różne funkcje w zależności od wielu czynników, jednak ich głównym zadaniem jest informowanie o najważniejszych wydarzeniach. Media o zasięgu regionalnym i lokalnym pełnią także funkcje o charakterze społecznym, czego przejawem jest m.in. interwencja. Choć obecnie oczekuje się od mediów, w tym prasy, by reagowały w sprawach istotnych społecznie, to należy pamiętać, że w okresie PRL-u takie praktyki były zakazywane.

W artykule postaram się przybliżyć realia polskiego rynku prasowego w okresie powojennym. Sytuacja polityczna w komunistycznej Polsce, obowiązująca cenzura oraz szereg innych ograniczeń, takich jak reglamentacja papieru gazetowego czy utrudnianie kolportażu prasy miały znaczący wpływ na charakter publikowanych treści. Zdecydowana większość pism, zarówno ogólnopolskich jak i regionalnych, była narzędziem partyjnym, a ich główne zadanie koncentrowało się na szerzeniu propagandy. Wyjątek stanowiły lokalne pisma popołudniowe, których wydawcom przysługiwał największy wachlarz swobód. Przykładem jest dziennik „Kurier Szczeciński”, który od początku 1967 roku do ogłoszenia stanu wojennego w 1981 roku, regularnie publikował rubrykę o charakterze interwencyjnym. W artykule przedstawione zostaną wyniki badań prowadzonych nad cyklem „Godziny Szczeroci”. Analiza pozwoliła wskazać liczbę opublikowanych tekstów o charakterze interwencyjnym, ich temat, podmiot, a także skuteczność.

II. FUNKCJA INTERWENCYJNA MEDIÓW

Różnorodność ról pełnionych przez media jest uzależniona od wielu czynników: celów i profilu danego medium, rodzaju docelowej grupy odbiorczej oraz jej zapotrzebowania na konkretne treści, zasięgu przestrzeni medialnej (mikro lub

makro), czy również systemu politycznego kraju. Działania interwencyjne¹ mogą być podejmowane przez różne media, choć ze względu na potrzebę bezpośredniego kontaktu z odbiorcami, akcje interwencyjne często bywają domeną mediów lokalnych. Przestrzeń zamknięta w granicach regionu jest bliska odbiorcom, prawdziwsza i zakłada kontakty interpersonalne², dlatego funkcje interwencyjne i kontrolne są chętnie podejmowane przez media o mniejszym zasięgu terytorialnym. Co więcej, interwencja jest najprostszą i najpowszechniejszą formą obrony spraw obywateli³, ale też reprezentacją ich interesów.

Według Krzysztofa Kaszewskiego celem mediów interwencyjnych jest „podejmowanie tematów zgłaszanych przez czytelników, widzów lub słuchaczy, żeby np. polepszyć sytuację lub zapobiec jej pogorszeniu, o czym powiadamiają m.in. w przekazach informacyjnych”⁴. Dziennikarze mają znacznie większą siłę sprawczą niż zwykły obywatel, dlatego to do nich kierowane są sprawy społeczne, z którymi ludzie nie potrafią sobie poradzić. Media pełnią rolę pogotowia interwencyjnego, a odbiorcy oczekują, by reagowały na kwestie związane, na przykład z nieporadnością instytucji publicznych, bezrobociem, nadużyciami ze strony władz itp⁵.

¹ Pojęcie interwencji określa Internetowy Słownik Języka Polskiego PWN: „wywieranie na kogoś wpływu w celu uzyskania określonego efektu; też: zabiegi z tym związane”

Interweniować, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/interweniowac.html>

Tradycyjne wydanie słownika uzupełnia tę definicję: „Interwencja jakichś osób, instytucji lub organizacji w jakichś sprawach to wywieranie lub wywarcie przez nie wpływu na bieg tych spraw, np. po to, by komuś pomóc lub by zapobiec konfliktom”

Interwencja. W: *Inny słownik języka polskiego*, red. M. Bańko. T.1, Warszawa 2000, s. 545.

² A. Roguska, A. Antas-Jaszczuk: *Media globalne i lokalne wobec możliwości i ograniczeń edukacyjnych*, „Ruch Pedagogiczny” 2017, nr 3, s. 143.

³ T. Kononiuk: *Interwencja Prasowa*, „Studia Medioznawcze” 2002, nr 2, s. 33.

⁴ M. Janik, *Dziennikarstwo interwencyjne – moda czy rzeczywista chęć niesienia pomocy?*, [w:] *Dyskursy o kulturze*, red. G. Ignatowski, Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk, Łódź 2015, s. 60.

⁵ A. Roguska, A. Antas-Jaszczuk, *Media globalne i...*, s. 139-140.

III. DZIENNIKI REGIONALNE W DOBIE PRL

Na początku warto przedstawić ogólną sytuację rynku prasowego w okresie powojennym. Do końca lat 40. największym polskim wydawnictwem prasowym była Spółdzielnia Wydawniczo-Oświatowa „Czytelnik”, z własną agencją prasową API. Wraz z początkiem lat 50. pozycję lidera zdobyła Robotnicza Spółdzielnia Wydawnicza „Prasa”, która w 1974 roku przeobraziła się w RSW „Prasa-Książka-Ruch”⁶. W powojennej Polsce liczba wydawanych dzienników (głównie ogólnokrajowych) była niewielka – na rynku zdecydowanie dominowały magazyny o rzadszej częstotliwości ukazywania. Po przejściu monopolu przez komunistów w 1949 roku, prasa oficjalnie stała się narzędziem partyjnym. W tym czasie wyraźnie zmniejszono liczbę wydawanych tytułów, co mogło wynikać z dwóch głównych przyczyn:

1. z uwagi na konieczność kontroli prasy przez PPR i później przez PZPR – łatwiej i efektywniej jest sterować mniejszą liczbą dzienników i redakcji;
2. niemalże zerowe zróżnicowanie tematyczne. Głównym zadaniem prasy było propagowanie reformy rolnej, nacjonalizacji przemysłu i szerzenie ogólnie pojętej propagandy. Jedno pismo zastępowało dziesięć innych utrzymując lub przewyższając nakład wszystkich pism wziętych razem⁷.

Rok 1952 charakteryzował się postępującymi zmianami społeczno-ekonomicznymi w Polsce, w efekcie których przeobrażono politykę prasową na wzór radziecki. Dostrzeżono możliwości propagandowe prasy terenowej, która znajdowała się blisko czytelnika i mogła skuteczniej odegrać rolę agitatora nowej polityki⁸. Zaowocowało to

⁶ A. Słomkowska, *Prasa w PRL. Szkice historyczne*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1980, s. 96-97, 212-215.

⁷ J. Drygalski, J. Kwaśniewski, *(Nie)realny socjalizm*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1992, s. 233-234.

⁸ M. Gierula, *Polska prasa lokalna 1989–2000. Typologia i społeczne funkcjonowanie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2005, s. 49.

zarówno rosnącą rolą dzienników regionalnych, jak i powstawaniem nowych tytułów – w każdym z 17 województw działał dziennik partyjny⁹.

Po Październiku '56 czytelnicy tracili zainteresowanie prasą partyjną – rosło zainteresowanie dziennikami popołudniowymi i „czytelnikowskimi”¹⁰. W tamtych latach zlikwidowano 75% tytułów prasy powiatowej, celem utrzymania przez dzienniki partyjne pozycji monopolisty.

Lata 70. były zdominowane przez dzienniki partyjne – jedyne wspierane pisma ukazujące się codzienne¹¹. W 1975 roku, po zmianie podziału administracyjnego w Polsce postanowiono, że jeden dziennik będzie ukazywał się w obrębie dwóch lub trzech województw. W 1979 roku ukazywało się 46 dzienników wydawanych przez giganta RSW „Prasa-Książka-Ruch”¹².

IV. KURIER SZCZECIŃSKI – RYS HISTORYCZNY

„Kurier Szczeciński” (w dalszej części pracy stosuję również skróty „KS” oraz „Kurier”) to dziennik Pomorza Zachodniego, wydawany w Szczecinie, ukazujący się nieprzerwanie od 7 października 1945 roku. „Kurier” określany jest mianem „pierwszego polskiego pisma codziennego o charakterze trwałym”¹³ na Ziemiach Zachodnich, gdyż przed nim istniały trzy tytuły prasowe efemerycznej postaci¹⁴.

W okresie PRL-u dziennik zaliczał się do prasy typu „C” – była to grupa gazet, którym przysługiwała mniejsza ilość papieru niż tym należącym do grupy „A” lub „B”, czego skutkiem był zmniejszony nakład oraz zasięg kolportażu. Efektem takiej

⁹ A. Szynol, *Czy Polsce wciąż potrzebna jest regionalna prasa codzienna?*, „Zeszyty Prasoznawcze” nr 3/2017, s. 472.

¹⁰ Tak nazywano tytuły wydawane przez Spółdzielnię Wydawniczo-Oświatową „Czytelnik”.

¹¹ J. Drygański, J. Kwaśniewski, *(Nie)realny socjalizm...*, s. 238-242.

¹² R. Habielski, *Polityczna historia mediów w Polsce w XX wieku*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009, s. 281-282.

¹³ *Kurier Szczeciński*, [w:] *Encyklopedia Szczecina*, red. T. Białecki, Uniwersytet Szczeciński Instytut Historii Zakład Historii Pomorza Zachodniego, Szczecin 1999, s. 521.

¹⁴ A. Androchowicz, *Kurier Szczeciński*, http://pomoranica.pl/wiki/Kurier_Szczeciński, z dn. 12.09.2021.

polityki prasowej była możliwość publikowania łżejszych treści¹⁵. Należy pamiętać, że każdy z typów prasy podlegał obowiązkowej cenzurze, natomiast w przypadku „popołudniówek”, do których zalicza się „KS”, jej nasilenie było najmniejsze¹⁶.

Choć od 1948 roku gazeta w pewnym zakresie realizowała linię polityczną PZPR, nie była jednak tubą propagandową partii rządzącej. W tamtym okresie tę funkcję pełnił inny dziennik zachodniopomorski – „Głos Szczeciński”.

W czasach komunizmu głównym zadaniem dziennika było m.in. dostarczanie informacji o wydarzeniach z regionu, kraju i zagranicy, budowanie opinii publicznej¹⁷, podtrzymywanie lokalnego patriotyzmu. Redakcja przywiązywała wagę do przeszłości Pomorza Zachodniego, ale też dzięki zachowaniu pewnej niezależności politycznej, krytykowała istniejące niedociągnięcia w życiu gospodarczym oraz społecznym¹⁸. Hasło, z jakim identyfikowało się pismo, brzmiało: „Nic, co szczecińskie, nie jest nam obce”¹⁹.

Zgodnie z propagowaną maksymą, „KS” starał się być blisko swoich czytelników, co potwierdza szereg organizowanych na przestrzeni lat akcji, konkursów i plebiscytów. Do najpopularniejszych z nich należą: „Cały Szczecin w kwiatach”, „Bursztynowe Pierścienie”, „Mister Szczecina”²⁰ oraz, będący przedmiotem niniejszego artykułu, cykl interwencyjny „Godziny Szczeroci”.

¹⁵ A. Szynol, *Czy Polsce wciąż...*, s. 473.

¹⁶ A. Szynol, *Polish Media 22 Years After Socio-Political Breakthrough – The Road to Professionalization and Democratization*, „Journalism and Mass Communication”, nr 1/2012, s. 329-330.

¹⁷ T. Białecki, *Prasa Pomorza Szczecińskiego w latach 1945–1975*, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Szczecinie, Szczecin 1978, s. 54-55.

¹⁸ *Kurier Szczeciński*, [w:] *Encyklopedia Szczecina*, s. 520-521.

¹⁹ K. Flasiński, *Współczesne strategie rozwoju szczecińskich dzienników regionalnych – samodzielnie czy w ramach koncernu?*, [w:] *Transformacja polskiego systemu medialnego*, red. M. Sokołowski, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011, s. 161.

²⁰ „Cały Szczecin w kwiatach” to najdłużej trwająca akcja „KS” zapoczątkowana w 1974 roku, której zadaniem było propagowanie estetyki i różnorodnych form dekorowania balkonów, ogrodów i terenów zielonych. Szerzej w: K. Konieczny, *Cały Szczecin w kwiatach*, http://encyklopedia.szczecin.pl/wiki/Cały_Szczecin_w_kwiatach, z dn. 12.09.2021.

Organizatorska i aktywizująca działalność dziennika miała szczególne znaczenie w państwie socjalistycznym – utrzymywanie bliskich relacji pisma z odbiorcami ułatwiało skuteczne wpływanie na społeczeństwo, aktywizowanie do pracy, popularyzację osiągnięć gospodarczych państwa czy szerzenie szeroko pojętej myśli socjalistycznej²¹.

V. CYKL „GODZINY SZCZEROŚCI”

Jedną z akcji cieszących się szczególną popularnością były interwencyjne „Godziny Szczerości”, które skutecznie wpływały na zacieśnianie więzi pomiędzy redakcją pisma a czytelnikami. Cykl zaistniał w marcu 1967 roku, a rubryki ukazywały się raczej regularnie przez 15 lat – raz w tygodniu, w poniedziałek, niekiedy we wtorek. Ostatnie wydanie przypada na 1 grudnia 1981 roku, choć już od kwietnia tego roku można było obserwować malejącą regularność ukazujących się artykułów. Liczba tekstów w każdym z cykli nie była stała, zmieniała się w zależności od długości publikowanych wyjaśnień. Systematyczność cyklu określało miejsce publikacji, zazwyczaj czwarta lub piąta kolumna „KS”.

Warto zauważyć, że na łamach gazety cykl figurował pod nazwą – „Prawdziwa cnota...”, idąc za myślą Ignacego Krasickiego „krytyk się nie boi”, zaś podtytuł brzmiał następująco: „Odpowiadają na krytykę”.

Celem akcji była pomoc mieszkańcom Szczecina w rozwiązywaniu spraw związanych z problemami życia codziennego, kłopotami na płaszczyźnie gospodarczej, komunalnej lub socjalnej. Czytelnicy mogli zgłosić się do redakcji ze

Plebiscyt „Bursztynowe Pierścienie” zapoczątkowany w 1965 roku, w ramach którego czytelnicy wybierali najpopularniejszą aktorkę i aktora w grupach: operetka oraz teatr dramatyczny. Szerzej w: Z. Czapliński, „*Kurier Szczeciński*” w *akcjach*, „Przegląd Zachodniopomorski” nr 2/1967, s. 115. Konkurs „Mister Szczecina” realizowany w latach 1961–1973 polegał na wyłonieniu najbardziej funkcjonalnego, a przy tym najpiękniejszego budynku mieszkalnego powstałego w ubiegłym roku. Szerzej w: Z. Czapliński, *op. cit.*, s. 115.

²¹ T. Białycki, *op. cit.*, s. 54-55.

swoją sprawą przy pomocy telefonu bądź listownie. We wtorki, w odstępach około dwutygodniowych, redakcja „Kuriera” zapraszała do oficyny przedstawicieli danych przedsiębiorstw i spółdzielni, do których czytelnicy mogli telefonicznie zgłaszać swoje skargi i prośby. Treść rozmowy była dostępna dla dziennikarzy dzięki połączeniu telefonu z radioodbiornikiem – wszystkie osoby obecne w redakcji słyszały cały przebieg dyskusji. Dziennikarze spisywali składane skargi i wnioski, z którymi dzwoniли do redakcji czytelnicy, by następnie móc poinformować opinię publiczną na łamach dziennika o realizacji interwencji. Na konferencjach prasowych, które miały miejsce po zakończonych „Godzinach Szczerości”, redakcja prowadziła rozmowy z przedstawicielami przedsiębiorstw na temat działalności zakładów, które reprezentowali. Wypowiedzi dotyczyły między innymi funkcjonowania przedsiębiorstw oraz placówek użytku publicznego²².

²² Z. Czaplński, *Z doświadczeń organizatorskich „Kuriera Szczecińskiego”*, „Zeszyty Prasoznawcze” nr 4/1969, s. 106-107.

„Prawdziwa cnota...”

Odpowiadają na krytykę

WSS INFORMUJE

W ODPOWIEDZI na notatkę za tytułowaną „Badźmy ludźmi” WSS informuje, że kasjerkę sklepu „Rodzynek”, która niezbyt i nieaktownie potraktowała kupującą, ukarało pozbawieniem miesięcznej premii.

Zainteresowaną klientkę serdecznie przepraszamy.

Natomiast jeśli chodzi o sprzedaż mleka w proszku dla dzieci powyżej 1 roku życia, sprawa ta została uregulowana decyzją wicewojewody szczecińskiego i jest przez personel placówek handlowych ściśle przestrzegana.

* * *

ODPOWIADAJĄC na notatkę pt. „Rygle zamiast towaru” informujemy, iż sklep nr 185 przy ul. Kapitańskiej mieścił się w lokalu prywatnym będącym częścią mieszkania kierownika tej placówki. Z chwilą przejścia na emeryturę nie wyraził on zgody na dalszy

wynajem locum. Wobec tego byliśmy zmuszeni do likwidacji tego sklepu.

Z-ca dyrektora ds. handlu
mgr Jacek SZEFERNAKER

PRACE ROZPOCZĘTO

W ZWIĄZKU z notatką pt. „Fatalna 13” Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Mieszkaniowej komunikuje, że wykonawcą prac jest Komunalne Przedś. Remontowo-Budowlane nr 2. Opracowana dokumentacja obejmuje zagospodarowanie połączonych podwórek przy ul. B. Krzywoustego 12, 13, 14, 15, ul. Kr. Jadwigi 36 i Małkowskiego 21, 22, 23. Roboty rozpoczęto od posesji położonej przy ul. B. Krzywoustego 13, na której podwórku zostaną założone zieleńce oraz wykonane drogi dojazdowe do budynków, garaży i pawilonu handlowego. Natomiast plac zabaw dla dzieci wraz z zieleńcami znajdzie się na zapleczu posesji nr nr 12, 13, 14, przy ul. B. Krzywoustego 1 ul. Małkowskiego 21–23.

Dyrektor
inż. Zbigniew PASTERCZYK

PODJĘTO ŚRODKI ZARADCZE

NAWIAZUJĄC do potrzeb komunikacyjnych mieszkańców Osiedla „Słonecznego” Woj. Przedsiębiorstwo Komunikacji Miejskiej informuje, że doceniając wagę istniejącego problemu spowodowano, iż autobusy wyjeżdżające z zajezdni w Dąbiu dojeżdżają do Kijewa po drodze zabierając pasażerów ze „Słonecznego”. Oprócz tego kierowców obcych autobusów zobowiązano do zabierania osób oczekujących na przystankach WPKM przy ul. A. Struga. Ponadto wprowadzono dodatkowe zespoły jazdy autobusów linii pracowniczych w celu przewożenia pasażerów zamieszkałych na osiedlu.

Do złagodzenia sytuacji przyczyniło się też niewątpliwie wprowadzenie przez PKP, z dniem 1 bm, komunikacji kolejowej na odcinku Osiedle—Dąbie.

Niezależnie od tego, z chwilą zwiększenia liczby posiadanych taboru, przewidujemy zwiększenie liczby autobusów na liniach: 54, 72 i 73.

I z-ca dyrektora ds. eksploatacyjnych
mgr Andrzej ANCZYKOWSKI

Fotografia 1. Cykl „Godziny Szczerości” w „Kurierze Szczecińskim” z dnia 14.07.1980 r. Źródło: Materiały własne.

Możliwość publicznego formułowania swoich zażeń, skarg i wniosków, jaką oferowała rubryka „Godziny Szczerości”, dawała społeczeństwu poczucie zdolności wpływania na decyzje przedsiębiorstw i spółdzielni. Dział pełnił funkcję „wentylu”, budził wśród czytelników poczucie, że mają realny wpływ na działanie instytucji publicznych. Drobne sprawy, które w kontekście funkcjonowania całego państwa pełniły marginalną rolę, były rozpatrywane przez dziennikarzy i dawały czytelnikom satysfakcję z powodu zainteresowania nią przez wydawcę „KS” oraz szybkiego i, w większości, skutecznego rozwiązania ich kłopotów. Interwencyjna rubryka wywierała również pozytywny wpływ na relacje redakcja—czytelnik.

VI. „GODZINY SZCZEROŚCI” – ILOŚCIOWE WYNIKI BADAŃ

W ciągu piętnastu lat (od 13 marca 1967 roku do 1 grudnia 1981 roku) na łamach dziennika ukazało się łącznie 723 cykli „Godziny Szczerości”. Analizą objęto co trzeci numer cyklu, co daje łącznie 242 zbiorów tekstów, dające w efekcie 954 jednostki badawcze.

Cykl „Godziny Szczerości” zbudowany był z odpowiedzi przedstawicieli instytucji na składane przez czytelników, lub za pośrednictwem „KS”, skargi. Każde wydanie zawierało przynajmniej jeden, do maksymalnie siedmiu tekstów. Liczba publikacji w pojedynczym numerze „KS” była różna, co wynikało z kalendarza wydawniczego, na który wpływały święta.

Badania wykazały, że liczba publikacji zmieniała się na przestrzeni lat. Lata 1968–1980 charakteryzują się największą systematycznością publikacji cyklu. Rok 1976 jest przykładem konsekwentności – 52 publikacje oznaczają, że w ciągu roku nie było tygodnia bez „Godzin Szczerości”. Wyraźny brak cykliczności widnieje w publikacjach w pierwszym roku (cykl zaczęto publikować w marcu) oraz w ostatnim, na co z pewnością wpłynęła sytuacja polityczna 1981 roku (wprowadzenie stanu wojennego). Początkowo cykl nie ukazywał się systematycznie, co z biegiem czasu uległo zmianie. Powodem cykliczności rubryki mogło być rosnące zainteresowanie czytelników publikacjami.

Tematyka zagadnień podejmowanych na łamach cyklu była bardzo różnorodna, choć zawsze skoncentrowana na mieszkańcach Szczecina i okolic. Skargi obejmowały między innymi funkcjonowanie tutejszych sklepów, przedsiębiorstw czy spółek, także postawy pracowników różnych placówek użytku publicznego w stosunku do interesantów. Wyniki badań analizy zawartości tekstów pozwalają wskazać trzy główne kategorie tematyczne, do których przyporządkowane zostały poszczególne teksty. Wymienia się bazowe kategorie: „Zagadnienia miejskie”, „Kwestie społeczne”,

„Produkcja i zaopatrzenie”. Każda z nich dzieli się na bardziej szczegółowe subkategorie.

Tabela 1. Główne kategorie tematyczne wyróżnione z badanych tekstów interwencyjnego cyklu „Godziny Szczeroci” (1967–1981) z „Kuriera Szczecińskiego” oraz ich podkategorie. Źródło: Opracowanie własne.

ZAGADNIENIA MIEJSKIE	Transport publiczny	Drogowy (na przykład taksówki czy autobusy)	Lotniczy
		Kolejowy (tramwaje lub pociągi)	
	Estetyka miasta	Koszenie trawników	Zachowanie czystości w parkach, cmentarzach
		Zachowanie czystości na peronach kolejowych, przystankach tramwajowych i autobusowych	Wywóz śmieci, porządek na ulicach i podwórkach
	Infrastruktura	Budowa, remont lub rozbiórka budynków użytku publicznego	Kwestie dotyczące budowy lub naprawy ulic, chodników, przystanków
		Budowa, remont lub rozbiórka budynków mieszkalnych	Zamontowania sygnalizacji świetlnej albo oświetlenia ulicznego
KWESTIE SPOŁECZNE	Zachowanie – w relacji pracownik–klient i odwrotnie	W urzędach	W miejscach rekreacji (takich jak kina, teatry itp.)
		W sklepach lub punktach usługowych	W hotelach i świetlicach
		W placówkach związanych z gastronomią	
	Łamanie norm prawnych	Wykroczenia drogowe	Naruszanie porządku publicznego
		Nielegalny handel	Akcje wandalizmu
Komunikacja	Listy, telegramy czy faxy	Telekomunikacja	
PRODUKCJA I ZAOPATRZENIE	Produkty spożywcze	Farmaceutyka i zdrowie	
	Meble oraz artykuły gospodarstwa domowego	Odzież i obuwie	
	Prasa	Maszyny i ich części	
	Artykuły chemiczne i pasmanteryjne	Inne – tutaj przyporządkowane zostały pozostałe sprawy, które nie pasowały do żadnej z wyżej wymienionych kategorii lub które pojawiły się wyłącznie raz	

W badaniu wyodrębniono również kategorię „Pozostałe”, do której zaliczono teksty, które nie klasyfikowały się do żadnej z wyżej wyróżnionych kategorii. W tym miejscu należy zwrócić uwagę na fakt, iż nie wszystkie teksty były poświęcone jednej sprawie, a tym samym jednej kategorii tematycznej. W takim przypadku, tekst został przyporządkowany do kategorii dominującej w tekście.

Istniały również odpowiedzi na skargi pozbawione planu działania jakiego podjęłaby się instytucja – ich charakter był informacyjny, wyjaśniający zgłaszaną sprawę. Konstrukcja tych tekstów polegała na zamieszczaniu wyjaśnienia, sprostowania, często wytłumaczenia pewnych wątpliwości, co do których osoba składająca skargę się myliła. Warto wyróżnić także kategorię tekstów, które informowały w jakim sklepie można dostać produkt, o który pytał czytelnik, lub też jakie są ceny poszukiwanych produktów.

Reasumując, spośród 954 analizowanych tekstów 506 stanowiły główne kategorie tematyczne, co stanowi 53% ogółu badanego materiału. Omawiany cykl interwencyjny pomagał rozwiązywać problemy dnia codziennego Szczecinian w latach publikacji cyklu. Dziennik obrazował rzeczywistość Szczecina w okresie PRL-u, w tym także potrzebę odbudowy miasta czy braki produktów na rynku.

1. „ZAGADNIENIA MIEJSKIE”

Główną kategorią tematyczną „Godzin Szczeroci” były zagadnienia o charakterze miejskim – łącznie 328 tekstów, co stanowi 34,38% ogółu badanego materiału. Jak prezentują dane w tabeli 1, kategoria ta dzieli się na trzy podkategorie.

Liczba tekstów zaliczonych do „Infrastruktury” w znacznym stopniu przeważa nad pozostałymi podkategoriami. Przyporządkowane teksty dotyczyły m.in. budów, rozbiórek lub remontów budynków mieszkalnych oraz budynków użytku publicznego, np. szkół, urzędów, sklepów, restauracji itp. Także teksty na temat budowy lub naprawy: ulic, przystanków autobusowych i tramwajowych, oświetlenia drogowego i sygnalizacji świetlnej, jak również chodników czy schodów. Łącznie

zakwalifikowano tutaj 208 tekstów, co stanowi 63,41% materiału w tej kategorii tematycznej.

Do drugiej podkategorii – „Transport publiczny” – zaklasyfikowano łącznie 84 tekstów (25,6%). Zdecydowanie dominowały teksty związane z transportem drogowym, czyli taksówkami albo autobusami – 46 odpowiedzi na skargi, co stanowi 54,76% materiału badanego w tej podkategorii. Tekstów dotyczących transportu kolejowego (tramwajów i pociągów) było łącznie 36 (42,86%). Natomiast do transportu lotniczego zaliczono dwa teksty (2,38%).

Ostatnia podkategoria „Estetyka miasta” składa się łącznie z 36 tekstów (10,97%). Znaczną większość stanowią odpowiedzi na skargi związane z porządkiem na ulicach i podwórkach oraz problemem wywozu śmieci – 30 tekstów (83,33%). Ponadto, trzy odpowiedzi na skargi dotyczyły czystości na peronach kolejowych lub przystankach autobusowych czy tramwajowych (8,33%), dwie (5,55%) czystości w parkach lub cmentarzach, a jedna koszenia trawników (2,77%).

Przedstawione wyniki badań pozwalają stwierdzić, że odbudowa Szczecina stanowiła ważne zagadnienie w nadsyłanych do redakcji skargach. Istotne również były kwestie związane z estetyką miasta, będące cechą charakterystyczną PRL-u – idea życia we wspólnocie i dbanie o interes ogółu społeczności. Świadczy to o realizowanej funkcji propagandowej, ale jednocześnie edukacyjnej, gdyż skargi zwracały uwagę na panujący nieporządek.

2. „KWESTIE SPOŁECZNE”

Do tej kategorii zakwalifikowano 101 tekstów – 10,59% ogółu badanego materiału. Zostały one podzielone na następujące podkategorie: „Zachowanie”, „Komunikacja”, „Łamanie norm prawnych”.

Podkategoria „Zachowanie” składa się z 78 tekstów, co stanowi 77,23% ogółu materiału przyporządkowanego do tej kategorii tematycznej. Przeważały tutaj skargi dotyczące relacji pracownik–klient w sklepach i placówkach świadczących pewne

usługi – 40 tekstów (51,28%). Na drugim miejscu znalazły się teksty dotyczące zachowania pracownika do klienta w urzędach – 15 (19,23%), następnie 13 tekstów (16,66%) dotyczyło zachowania w restauracjach lub barach. Na pozostałe 10 tekstów (12,82%) złożyły się odpowiedzi na skargi dotyczące zachowania, m.in. w hotelach, muzeach, kinach i innych.

Na podkategorię „Komunikacja” złożyło się łącznie 13 tekstów, co stanowi 12,87% materiału w tej kategorii. Osiem odpowiedzi na skargi (61,54%) dotyczyło telekomunikacji, a pięć pozostałych (38,46%) – listów, faxów lub telegramów.

W podkategorii dotyczącej łamania prawa znalazło się łącznie 10 tekstów (9,9%). Cztery teksty (40%) dotyczą „Wykroczeń drogowych”, kolejne cztery traktują o „Akcjach wandalizmu”. Jeden tekst (10%) dotyczył „Nielegalnego handlu” oraz jeden „Naruszenia porządku publicznego”.

3. „PRODUKCJA I ZAOPATRZENIE”

Do trzeciej głównej kategorii tematycznej zaliczono 149 tekstów, które stanowią 15,62% ogółu badanego materiału. Wyodrębniono siedem następujących podkategorii: „Produkty spożywcze”, „Meble lub artykuły gospodarstwa domowego”, „Prasa”, „Artykuły chemiczne oraz pasmanteryjne”, „Odzież i obuwie”, „Maszyny i ich części” oraz „Inne”.

Analiza ilościowa wykazała, że zdecydowana większość tekstów dotyczyła produktów spożywczych. Zakwalifikowano do niej 76 odpowiedzi na skargi, co stanowi 51% ogółu publikacji zaliczonych do tej kategorii tematycznej. Oznacza to, że w niemalże co drugim tekście poruszano problem produktów spożywczych.

Do podkategorii „Odzież i obuwie” zaliczono 16 tekstów (10,74%). „Meble lub artykuły gospodarstwa domowego” składają się z 10 tekstów (6,71%). Rzadziej pisano na temat artykułów chemicznych i pasmanteryjnych oraz o maszynach i ich częściach – kolejno 9 (6,04%) oraz 6 (4,03%) tekstów. Zaś liczba tekstów zakwalifikowana do podkategorii „Prasa” była znikoma – wyłącznie 3 teksty (2,01%).

Na ostatnią podkategorię „Inne” złożyły się teksty trudne do zakwalifikowania do wyżej wymienionych podkategorii, np. odpowiedzi na skargi dotyczące artykułów chemicznych, produkcji szkła czy zaopatrzenia sklepów rowerowych – łącznie takich tekstów było 29 (19,46%).

Przedstawione wyniki pozwalają stwierdzić, że okres PRL-u charakteryzował się brakami zaopatrzeniowymi podstawowych produktów w punktach handlowo-usługowych. Można zauważyć, że największe zapotrzebowanie występowało na produkty spożywcze. Wynikało to prawdopodobnie z ogólnego niedoboru produktów, jakiego w tamtym okresie doświadczano na polskim rynku oraz z funkcjonującego systemu reglamentacji towarów, tzw. „systemu kartkowego”. Można domniemywać, że było to również powodem braków odzieży i obuwia, na jakie w następnej kolejności skarżyli się mieszkańcy Szczecina.

4. „POZOSTAŁE”

Na tę kategorię tematyczną składają się cztery mniejsze podkategorie: „Sprostowania i wyjaśnienia”, „Usługi”, „Informacje dotyczące dostępności produktów” oraz „Inne”. Łącznie znalazło się tutaj 376 tekstów, co stanowi 39,41% ogółu badanego materiału.

Najliczniejszą grupę w tej kategorii stanowią „Sprostowania i wyjaśnienia”, do której zaklasyfikowano 183 teksty, co stanowi 48,67%. Dominowały tutaj teksty o charakterze informacyjnym, wyjaśniającym. W przeciwieństwie do innych tekstów, te pozbawione były opisu planu dalszego postępowania w sprawie, czy zapewnienia bliższego przyjrzenia się zgłaszanemu problemowi. Osoby udzielające redakcji odpowiedzi często jedynie uświadamiały czytelnikom brak uzasadnienia składanej skargi i wyjaśniały, jak podejmowana sprawa wygląda w rzeczywistości.

Podkategoria „Usługi” składa się z trzech następujących subkategorii: „Naprawy”, „Czyszczenie” oraz „Inne”, gdzie znalazły się odpowiedzi trudne do skategoryzowania. W sumie znalazło się tutaj łącznie 18 tekstów (4,78%). Najwięcej

dotyczyło napraw – 8 odpowiedzi na skargi (44,44%). Co trzeci analizowany w tej kategorii tekst (33,33%) dotyczył problemu czyszczenia produktów, np. w związku z działalnością pralni chemicznych.

Kolejną podkategorię stanowiły „Informacje dotyczące dostępności produktów”. Tworzy ją 8 tekstów (2,13%), które pod względem funkcji zbliżone są do tekstów z podkategorii „Sprostowania i wyjaśnienia”, choć wyróżnia je obecność dokładnych użytkowych informacji, takich jak np. gdzie i kiedy można zaopatrzyć się w konkretny produkt, o który pytają czytelnicy.

Ostatnia podkategoria „Inne” składa się z tekstów, których tematyczne przyporządkowanie do którejkolwiek z powstałych kategorii lub podkategorii było niemożliwe. Znalazło się tutaj 167 tekstów (44,41%).

VII. CHARAKTER SKARG ORAZ PODMIOTY INTERWENCJI

Konstrukcja interwencyjnego cyklu „Godziny Szczeroci” polegała na publikowaniu nie tylko samych skarg, jakie zgłaszali do dziennika czytelnicy, ale również odpowiedzi na nie. Większość treści zawierała przypomnienie w związku z jaką sprawą jest publikowana dana odpowiedź. Jednakże należy wspomnieć, że sama treść zgłaszanych skarg w większości przypadków nie była znana czytelnikom dziennika. Część analizowanych odpowiedzi zawierała informację, iż odnosi się ona do artykułu opublikowanego wcześniej na łamach „KS”.

Z badań wynika, że zdecydowana większość analizowanego materiału ma swoje źródło w artykułach pisanych przez dziennikarzy „KS” – 719 tekstów, co stanowi 75,37% ogółu badanego materiału. Znacznie rzadziej czytelnicy osobiście zgłaszali problemy w sprawie 194 skargi (20,33%). Tekstów, w których nie podano źródła zgłaszanej skargi było 41 (4,3%). Tak duży odsetek tekstów będących autorstwem dziennikarzy „KS” świadczy o interwencyjnej roli dziennika, którego celem jest polepszanie sytuacji obywateli i reprezentacja ich interesów, co jest

charakterystyczne dla prasy lokalnej. Można zakładać, że czytelnicy chętnie zgłaszali swoje skargi do redakcji „KS”, by ten interweniował w ich imieniu.

Wśród badanych tekstów wyróżnia się ponad 300 różnych przedsiębiorstw, wydziałów czy zakładów, które udzieliły odpowiedzi na kierowane doń skargi²³. Warto zaznaczyć, że istnieje duża grupa tekstów, które dotyczyły danego podmiotu wyłącznie raz lub dwa. Analiza zawartości pozwoliła jednak wyróżnić najczęściej pojawiające się podmioty interwencji:

1. Wojewódzka Spółdzielnia Spożywców „Społem” – 55 odpowiedzi na skargi (5,76%);
2. Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Mieszkaniowej – 48 odpowiedzi (5,03%);
3. Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne – 39 tekstów (4,09%);
4. Przedsiębiorstwo Eksploatacji Dróg i Mostów – 28 tekstów (2,93%).

W świetle przeprowadzonych badań można stwierdzić, że przedstawicielstwo tak dużej liczby podmiotów dowodzi mnogości składanych skarg. Wśród analizowanych podmiotów zdecydowaną większość stanowiły instytucje działające na terenie miasta lub województwa; skargi kierowane, np. do instytucji państwowych były mniejszością.

Analiza pozwoliła również wskazać na jakim szczeblu znajdowali się przedstawiciele instytucji odpowiadający na skargi. Zdecydowanie dominowała obecność osób pełniących funkcję zastępcy kierownika lub dyrektora – 440 odpowiedzi na skargi, co stanowi 46,12% ogółu badanych tekstów. Niecałe 30% osób znajdowało się na stanowisku dyrektorskim, tak więc na co trzecią skargę odpowiedzi udzielił dyrektor danej instytucji. Stosunkowo często wypowiadali się także

²³ Jednak, z uwagi na szeroki przedział czasowy analizowanego materiału, a tym samym szereg zmian zachodzących w PRL-u w strukturach poszczególnych instytucji (fuzje przedsiębiorstw, znikanie z rynku starych instytucji i pojawianie się nowych, uleganie prywatyzacji spółek oraz zmiany nazw jednostek), trudno jest podać dokładną liczbę podmiotów interwencji.

kierownicy – 80 tekstów (8,38%). Należy zaznaczyć, że w analizowanym materiale wyróżnia się wiele różnych stanowisk, które były uzależnione od organizacji obowiązującej wewnątrz firmy. Pełnione funkcje i zajmowane stanowiska były uzależnione od rodzaju instytucji.

Wysoki odsetek osób znajdujących się na stanowiskach kierowniczych świadczy o randze interwencyjnego cyklu „Godziny Szczeroci” oraz może potwierdzić wiarygodności składanych przez przedstawicieli instytucji deklaracji rozwiązania skargi i spraw.

VIII. SKUTECZNOŚĆ BADANYCH TEKSTÓW INTERWENCYJNYCH

Elementem wskazującym na skuteczność danej interwencji jest język wypowiedzi przedstawiciela instytucji oraz obecność, lub też jej brak, zapewnienia o zainteresowaniu się sprawą. Wśród analizowanych tekstów niejednokrotnie można było znaleźć informację o nieaktualności skargi. Niekiedy w odpowiedziach informowano o niemożności rozwiązania sprawy, podając powód.

Analiza wykazała, że spośród 954 badanych tekstów 667 z nich zostało zaklasyfikowanych jako skuteczne, co stanowi blisko 70% ogółu badanego materiału. Za nieskuteczne uznano 87 tekstów (9,12%). Jedynie 9 interwencji z 954 (0,94%) uznano za trudne do skategoryzowania – te teksty nie informowały o dalszym postępowaniu w sprawie. W badaniu 191 tekstów zakwalifikowano do kategorii „Wyjaśnienia”. Miały one charakter informacyjny, do którego zaliczono teksty przypisane do omówionych już kategorii „Sprostowania i wyjaśnienia” oraz „Informacje dotyczące dostępności produktów”.

Podsumowując część prezentującą wnioski z badań analizy ilościowej można stwierdzić, że zdecydowana większość badanych miała charakter skuteczny. Tak duży odsetek tekstów klasyfikowanych jako skuteczne potwierdza efektywność interwencyjnego cyklu „Godziny Szczeroci”.

IX. ZAKOŃCZENIE

Interwencyjny cykl „Godziny Szczeroci” ukazujący się na łamach najstarszego szczecińskiego dziennika cieszył się ogromną popularnością wśród czytelników. Rubryka stanowi świadectwo tamtych czasów ukazując rzeczywistość doby PRL-u. Analizując odpowiedzi na skargi składane do redakcji można wskazać szereg problemów, z jakimi borykało się społeczeństwo w okresie komunizmu.

Infrastruktura powojennego Szczecina wymagała napraw i remontów o czym świadczy duży odsetek tekstów dotyczących zniszczonych budynków czy dziurawych dróg. Teksty, w których pisano o zalegających śmieciach na podwórkach i szeroko pojętym nieporządku na ulicach potwierdzają tezę, że poziom estetyki miasta był dla mieszkańców istotną kwestią. Codziennosc okresu PRL-u obrazuje również wielość skarg dotyczących niedoboru produktów pierwszej potrzeby, takich jak produkty spożywcze czy odzież. Były to efekty m.in. obowiązującego systemu gospodarki planowanej oraz systemu reglamentacji towarów.

Należy pamiętać, że cykl miał poniekąd również charakter propagandowy. Zdecydowana większość interwencji była rozpatrzona pozytywnie, co budowało poczucie realnego wpływu na otaczającą rzeczywistość, a w efekcie uspokajało nastroje społeczne.

Literatura

1. Androchowicz A., *Kurier Szczeciński*, Kurier Szczeciński – Encyklopedia Pomorza Zachodniego - pomeranica.pl, z dn. 27.10.2021.
2. Bańko M., *Inny słownik języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
3. Białecki T., *Prasa Pomorza Szczecińskiego w latach 1945–1975*, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Szczecinie, Szczecin 1978.
4. Czapliński Z., „*Kurier Szczeciński*” w akcjach, „Przegląd Zachodniopomorski” nr 2/1967.
5. Czapliński Z., *Z doświadczeń organizatorskich „Kuriera Szczecińskiego”, „Zeszyty Prasoznawcze” nr 4/1969.*
6. Drygalski J., Kwaśniewski J., *(Nie)realny socjalizm*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1992.
7. *Encyklopedia Szczecina*, (pod red.) Białecki T., Uniwersytet Szczeciński Instytut Historii Zakład Historii Pomorza Zachodniego, Szczecin 1999.
8. Flasiński K., *Współczesne strategie rozwoju szczecińskich dzienników regionalnych – samodzielnie czy w ramach koncernu?* [w:] Sokołowski M. (pod red.), *Transformacja polskiego systemu medialnego*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011.
9. Gierula M., *Polska prasa lokalna 1989–2000. Typologia i społeczne funkcjonowanie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2005.
10. Habielski R., *Polityczna historia mediów w Polsce w XX wieku*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009.
11. Internetowy Słownik Języka Polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl>, z dn. 27.10.2021.
12. Janik M., *Dziennikarstwo interwencyjne – moda czy rzeczywista chęć niesienia pomocy?*, [w:] Ignatowski G. (pod red.) *Dyskursy o kulturze*, Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk, Łódź 2015.
13. Konieczny K., *Cały Szczecin w kwiatach*, *Cały Szczecin w kwiatach – Encyklopedia Pomorza Zachodniego - pomeranica.pl*, z dn. 27.20.2021.
14. Kononiuk T., *Interwencja prasowa*, „*Studia Medioznawcze*” nr 2/2002.
15. Roguska A., Antas-Jaszczuk A., *Media globalne i lokalne wobec możliwości i ograniczeń edukacyjnych*, „*Ruch Pedagogiczny*” nr 3/2017.
16. Słomkowska A., *Prasa w PRL. Szkice historyczne*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1980.
17. Szynol A., *Czy Polsce wciąż potrzebna jest regionalna prasa codzienna?*, „*Zeszyty Prasoznawcze*” nr 3/2017.
18. Szynol A., *Polish Media 22 Years After Socio-Political Breakthrough – The Road to Professionalization and Democratization*, „*Journalism and Mass Communication*”, nr 1/2012.